

Arvoisat tienpitäjät

Joulukuussa 2010 julkaistun Suomen neljännen uhanalaisuusarvioinnin mukaan (Punainen kirja) enemmistö maamme uhanalaisista kasvi- ja eläinlajeista elää metsissä sekä perinneympäristöissä ja muissa ihmisen muuttamissa ympäristöissä. Suomen lajisto uhanalaistuu, mutta suojelulla on voitu merkittävästi hidastaa luonnon monimuotoisuuden vähenemistä maassamme.

Suojelu ei aina merkitse suojelualueiden perustamista, vaan hyvin monenlaisilla toimilla voidaan parantaa luontomme tilaa. Yksi niistä liittyy tienvarsien niittämiseen ja niiton ajankohtaan.

Monet maanteiden pientareet niitetään nykyisten ohjeiden mukaan kaksi kertaa kesässä: ensimmäisen kerran juhannuksen aikoihin ja toisen kerran heinä–syyskuussa. Liian aikaisin tehty ja voimaperäinen tienvarsien niitto kuitenkin osaltaan uhkaa monia uhanalaisia kasveja ja eläimiä sekä heikentää monien aivan tavallistenkin lajien elinkykyä.

Esimerkiksi kuivilla kedoilla ja harjujen paahdeympäristöissä elävät kissankäpälä ja kangasajuruoho kuuluvat kasvistomme avainlajeihin, joista monet uhanalaistuneet hyönteislajit ovat riippuvaisia. Nämä molemmat silmälläpidettäviksi luokitellut kasvit kasvavat vielä yleisesti teiden varsilla.

Tutkimuksien mukaan kaksi niittokertaa kesässä haittaa sekä kasveja että perhosia. Tienpientareiden suositeltavin niittoaika olisi elokuun loppupuoli. Mahdollinen alkukesän niitto tulisi rajoittaa vain pientareen tienpuoleiseen osaan, esimerkiksi yhden niittokoneen terän leveydeltä. Se yleensä riittää pitämään tien reunan riittävän avoimena liikenneturvallisuuden vaarantumatta.

Me Luonnonkukkien päivän toimijat ja muut tahot esitämme, että Suomen tienpidosta vastaavat toimijat voisivat harkita niittokäytäntöjen tarkistamista. Se toisi myös kustannussäästöjä.

Vuosittain viikkoa ennen juhannusta vietettävän Luonnonkukkien päivän tavoitteena on kasvituntemuksen ja -harrastuksen edistäminen sekä yhteisten luontokokemusten tarjoaminen mahdollisimman monelle. Luonnonkukkien päivän järjestävät yhteistyössä Suomen luonnonsuojeluliitto ry, Natur och Miljö rf, Suomen Biologian Seura Vanamo ry, Societas pro Fauna et Flora Fennica rf, Metsähallituksen Luontopalvelut, Luonnontieteellisen keskusmuseon kasvimuseo, Suomen ympäristökeskus, Biologian ja maantieteen opettajien liitto BMOL ry, Kasvityöryhmä, Luonto-Liitto ry ja WWF Suomi.

Kunnioitavasti 4.4.2011. Helsingissä

Heikki Toivonen
johtaja, professori
Suomen ympäristökeskus

Risto Sulkava
puheenjohtaja
Suomen luonnonsuojeluliitto

Kimmo Saarinen
johtaja, dosentti
Allergia- ja ympäristöinstituutti

Jukka Talvitie
puheenjohtaja
BMOL ry

Leo Stranius
pääsihteeri
Luonto-Liitto

Tapio Rintanen
puheenjohtaja
Kasvityöryhmä

Christell Åström
ordförande
Natur och Miljö r.f.

Carl-Adam Hægström
puheenjohtaja
Societas pro Fauna et Flora Fennica

Rauno Väisänen
luontopalvelujohtaja
Metsähallitus Luontopalvelut

NIINI -hankkeessa tutkittiin tienvarsien niiton vaikutuksia

Tienvarsien niiton vaikutuksia on tutkittu *Niiton vaikutus tienpientareiden niittyeliöstön monimuotoisuuteen (NIINI)* –hankkeessa. Kimmo Saarisen, Juha Jantunen ja Anu Valtosen kirjoittama loppuraportti on julkaistu Tiehallinnon selvityksiä 9/2006 –sarjassa. Julkaisu on saatavilla Tiehallinnon verkkosivuilta osoitteesta www.tiehallinto.fi > Palvelut > Julkaisut

NIINI -hankkeen maastohavaintojen perusteella yksi niittokerta riittäisi monelle kahteen tai jopa useampaan kertaan niitetylle tienpientareelle. Niittokertojen vähentäminen säästää myös energiaa ja hoitokustannuksia. Koko pientareen niitto kahdesti tai vielä useammin kesässä vähentää kasvien kukintaa ja siementuottoa sekä häittää selvästi perhosia. Kovakuo-riaisille, luteille, kaskaille, kaksisiipisille ja pistiäisille loppukesällä niitetty tai niittämätön liittymäalue sopivat myös paremmin kuin kaksi kertaa kesässä niitetty liittymäalue.

Suosittelava niittoaika on elokuun loppupuoli

Kasvien, perhosten ja muiden eliöryhmien menestymiseen tienpientareilla vaikuttavat ensisijaisesti, miten piennar perustetaan ja miten sitä hoidetaan. NIINI -tutkimuksen perusteella kaksi niittokertaa kesässä häittää sekä kasveja että perhosia. Piennar tulisi niittää vasta loppukesällä.

Monien kasvien ja perhosten kannalta ensimmäinen niittoaika, yleensä kesäkuussa, on haitallisin. Silloin on paras kukinta-aika ja perhosia runsaasti lennossa. Niittykasvien kannalta paras pientareiden niittoaika on siementen kypsyttyä heinä–elokuun vaihteessa. Perhosten toukka- ja aikuisvaiheiden ravinnonsaannin turvaamiseksi on kuitenkin perusteltua siirtää niitto elokuun lopulle. Tämä toteutuu monilla yksityisteillä ja hoitoluokkaan N3 kuuluvilla yleisillä teillä.

Niitto ei saisi hävittää kaikkea kukkivaa kasvillisuutta. Piennar voidaan niittää esimerkiksi yhden niittokoneen terän leveydeltä, mikä yleensä riittää pitämään tien reunan riittävän avoimena. Toinen niitto loppukesällä tai syksyllä sen sijaan kannattaa tehdä koko pientareen laajuudelta, mikä vähentää esimerkiksi pensaikon levittäytymistä.

Osittain niittäminen muistuttaa perinteistä maataloutta

Pientareen jättäminen osittain niittämättä alkukesällä hyödyttää monia hyönteisryhmiä. Kun osa kasvillisuudesta saa kasvaa häiriöttä, hyönteisille on tarjolla mesilähteitä ja muuta ravintoa koko kesän ajan. Loppukesällä niitettävän pientareen pinta-alalla ei ole juurikaan merkitystä aikuisille perhosille. Sen sijaan alkukesällä vain osittain niitetyt pientareet ovat päiväperhosille merkittävästi parempia elinympäristöjä verrattuna kokonaan niitettyihin pientareisiin. Osittain niitetyillä perhoset voivat siirtyä niittämättä jääneille pientareille.

Osittainen niitto muistuttaa perinteistä maataloutta; osa niitty- ja laidunpinta-alasta säilyi kesän eri vaiheissa koskemattomana ja tarjosi näin mesikasveja ja toukkien ravintokasveja niitetyiltä tai laidunnetuilta alueilta lähteneille perhosille. Pientareen niitto vain osittain tai kasvistoltaan merkittävien piennarlohkojen jättäminen kokonaan niiton ulkopuolelle joinakin vuosina parantavat myös muiden perhosten elinoloja, kun lepopaikkoina tärkeää korkeaa kasvillisuutta säilyy pientareella.

Pientareen osittaista niittoa on suositeltu myös muualla Euroopassa. Kapea niitetty alue asfaltin reunassa voi vähentää eläinten harhautumista tielle ja auton alle jäämistä.

Lisätiedot

NIINI-hankkeesta tutkija Juha Jantunen, Allergia- ja ympäristöinstituutti, puh. 05 4328 632, all.env@inst.inet.fi
Tienvarsien niitosta tutkija Mika Kalliovirta, SYKE, puh. 0400 148 677, etunimi.sukunimi@ymparisto.fi
Tienvarsien niittokirjeestä tiedottaja Riku Lumiaro, SYKE, puh. 040 509 8654, etunimi.sukunimi@ymparisto.fi